

HVC NIEUWS

dec. '95 BRIEF

A. Kobbelaar fecit

CAPELLE

1632

Dief- en duifhuisje!

HVC

secr.: Postbus 136, 2900 AC Capelle aan den IJssel

HVC

HISTORISCHE VERENIGING CAPELLE AAN DEN IJSSEL

HVC NIEUWSBRIEF

december 1995

De HVC-NIEUWSBRIEF wordt uitgegeven door de Historische Vereniging Capelle aan den IJssel en verschijnt viermaal per jaar. De leden ontvangen de nieuwsbrief gratis.

De contributie bedraagt f.25,00 per jaar; voor 65+ en CJP-ers is dit bedrag f.15,00.

INHOUD

- 241 Jaaroverzicht 1995
- 242 Het oude regthuys van Capelle aan den IJssel
- 250 Het Beyerinkgemaal als oudheidkamer
- 250 Depôt en werkplaats
- 251 Verklaring kascontrôlecommissie
- 251 Bronvermelding
- 252 Foto's Oud-Capelle
- 253 De polders van Capelle

JAAROVERZICHT 1995

Het voorjaar van 1995 stond geheel in het teken van de voorbereiding van de tentoonstelling "Capelle aan den IJssel en de Tweede Wereldoorlog". Door een aantal bestuursleden werd de tentoonstelling voorbereid en ingericht. De in 1994 aangeschafte vitrines kwamen hierbij goed van pas, evenals de tekstverwerker voor de bundel verhalen door en over Capellenaren, die door mevrouw Elhorst werd samengesteld.

De tentoonstelling, die werd gehouden van 12 april tot en met 2 mei 1995 was een succes en werd door ± 3000 mensen bezocht. De verhalenbundel werd uitgegeven met medewerking van het "Comité van Aanbeveling Stichting 4 en 5 mei Capelle aan den IJssel". Van de 2000 gedrukte exemplaren werden er ongeveer 1500 uitgereikt aan de leerlingen van de hoogste groepen van de basisscholen, die de tentoonstelling met hun leraren bezochten.

Het contact met de Stichting Beijerinkgemaal werd in 1995 voortgezet. Hoewel we de verwachting hadden dat in 1995 het verbouwde ketelhuis van het gemaal als oudheidkamer in gebruik zou kunnen worden genomen, bleek dit - gezien de bekende snelheid van de ambtelijke molens - te optimistisch. In deze Nieuwsbrief kunt U echter lezen dat er schot in de procedure zit.

Ook werd dit jaar met de Gemeente overeengekomen dat onze vereniging het gerestaureerde gevangenhuisje aan de Slotlaan, één van de schaarse overblijfselen uit vroegere tijden, onder haar beheer krijgt. Het is de bedoeling dat er regelmatig historisch materiaal tentoongesteld zal worden.

Door onze vereniging werd dit jaar, met name door ons bestuurslid de heer C. van Beuzekom, weer meegewerkt aan de organisatie van de Open Monumentendag, die plaatsvond op 9 september 1995.

Sinds enkele maanden wordt er hard gewerkt op de hooizolder van de boerderij 's-Gravenweg 325. Door de welwillende medewerking van de fam. Schinkel kunnen wij hier een depôt ruimte realiseren.

Uit dit overzicht moge blijken dat het bestuur van de H.V.C. in 1995 niet heeft stilgezeten. Als voorzitter bedank ik de leden en bestuursleden die bereid zijn geweest hun vrije tijd beschikbaar te stellen.

Namens het bestuur wens ik alle leden een zeer voorspoedig 1996 toe en spreek hierbij de wens uit dat het voor de HVC een goed jaar zal worden.

S.Elhorst, voorzitter

Het Oude Regthuys van Capelle aan den IJssel

Van de heer mr.J.W.Bosch te Leiden (lid van onze vereniging) ontvingen wij een kopie van zijn schrijven van 20 juni 1995, gericht aan de gemeente Capelle aan den IJssel t.a.v. mevr.E.A.Obbes. Deze brief betrof een gedachtenwisseling tussen hem en de gemeente betreffende de locatie van het oude rechthuis van de gemeente.

Wij nemen de volgende alinea over:

U kwam uiteindelijk, in Uw brief van 6 oktober 1993, tot de conclusie: "We zijn het nu eens over het ambachtshuis annex rechthuis waarvoor (de voorganger) van het pand Raadhuisstraat 7 en 9 ooit in gebruik was." De heer Bosch bestreed dit en stelde voor de propositie te onderzoeken dat Dorpsstraat 3 weleens het Oude Regthuys zou kunnen zijn of op de fundamenteen daarvan zou kunnen rusten.

Hij vatte de resultaten van zijn onderzoek samen in een artikel, dat hij ons ter plaatsing aanbood en dat U onderstaand aantreft.

HET OUDE REGTHUYS VAN CAPELLE

beknopte geschiedenis in jaartallen

door Mr. J.W.Bosch

"Het Oude Regthuys" heeft in vroeger tijden gediend als Ambachtshuis voor Schout en Schepenen van de Hoge Heerlijkheid Capelle-en-het-Slot-Capelle, tevens als Rechthuis voor de Baljuw en zijn mannen. Het oude Rechthuis heeft van oudsher ook gediend als Ambachtshuis of als Raadhuis voor de (lage) ambachtsheerlijkheid Capelle op den IJssel. Slechts in de revolutiejaren 1795-1801 heeft de "Municipaliteit" elders vergaderd. ....Een en ander tot .... 1816.

Noemen we het ambtsgebied van de Hoge Heerlijkheid Capelle aan den IJssel Capelle-Hoog, en geven we het ambtsgebied van Ambachtsheerlijkheid Capelle aan den IJssel (zoals het oorspronkelijk was onder een leen van Oud-Munster c.q. de Bisschoppen van Utrecht, of later als achterleen van Polanen) de naam Capelle-Laag, dan kunnen we de volgende uitspraken doen:

1. De mensen van hoog tot laag in Capelle-Hoog gingen ter kerke in Capelle-Laag.

2. De mensen van laag tot hoog in Capelle-Laag gingen ter vergadering in Capelle-Hoog...en/of dronken er bier.

Deze situatie heeft zich stellig voorgedaan in de jaren tussen 1370 en 1681, omdat

- a. beide heerlijkheden in deze periode leenroerig waren - direct of indirect - aan het Huis van Polanen, en
  - b. omdat de stad Gouda in deze periode van beide heerlijkheden de Ambachtsheer was.
- Daar komt nog bij, dat in Capelle-Laag in deze tijd, en nog lang daarna, geen enkel gebouw stond, behalve de kerk, dat geschikt was om er te vergaderen of te dienen als herberg.

In 1681, toen Dirk Groenhout ambachtsheer was geworden van Capelle-Hoog, terwijl de stad Gouda ambachtsheer was gebleven van Capelle-Laag, zal er tussen beide ambachtsheren stellig een heren-accoord zijn gesloten in die zin, dat Schout en Schepenen van Capelle-Laag (zo zij al bestonden) nog steeds zouden mogen (moeten) vergaderen in Capelle-Hoog. Want daar stond het Regthuys, dat zowel geschikt was voor ambtenaren van de hoge als van de lage jurisdictie, dat kon dienen als herberg, en dat vermoedelijk het enige etablissement in de wijde omgeving was waar drank mocht worden geschonken. Vermoedelijk heeft de Schout van Capelle-Hoog er jaren gewoond. En, wie weet, hebben Capelle-Laag en Capelle-Hoog in die jaren één en dezelfde persoon als schout of ambachtsbewaarder gehad en misschien ook wel dezelfde schepenen.

1340 In dit jaar wordt de Heerlijkheid Capelle-en-het-Slot door Margaretha van Henegouwen, Gravin van Henegouwen, Holland en Zeeland, tot Hoge Heerlijkheid verheven, en aan hare kamerjonker geschonken. (van der Aa 1841).

Bij een Hoge Heerlijkheid behoorde een Rechthuis, en het is zeker dat het oude Regthuys tussen 1340 en 1611 is gebouwd.

1506 Volgens C.Hoek in HVC Nieuws van september 1995 blz.233, is het recht van hoge heerlijkheid pas in 1506 uitgebreid tot buiten de grenzen van het kasteel, zodat het waarschijnlijk is dat het Rechthuis pas na 1506 is gebouwd.

1611 Een afbeelding van het Rechthuis kan men vinden op de kaart van de Heerlijkheid van Capelle, in 1611 vervaardigd door Floris Balthasarsz van Berckenrode, zoals afgedrukt op blz.53 van "Capelle aan den

IJssel, de Geschiedenis", uitgave van de Stichting Historische Uitgaven Capelle aan den IJssel 1991, alsmede in de Inventaris van H. ten Boom van de Archieven van de gemeente Capelle aan den IJssel ... deel 1, na blz.32. Let op: het huis waarbij de tekenaar heeft geschreven "De Schout" is het Rechthuis. Naar alle waarschijnlijkheid heeft de schout vroeger in het Rechthuis gewoond (zie 1794)

1670 Omstreeks 1670 draagt de stad Gouda de Hoge Heerlijkheid over aan Dirk Groenhout, burgemeester van Rotterdam. Capelle-Laag blijft onder Gouda.

1794 Blijkens een leenbrief van 1794 wordt de werf van de Steenplaats namens de stadhouder der Leenen, namens vrouwe Elisabeth van Neck, vrouwe tot Capelle, in leen uitgegeven (verleid) aan Arij Hoogendijk en Otto Lans. Hierbij is uitdrukkelijk bepaald, dat het Regthuys van Capelle met de huizinge, stal en tuintje en de grond daarvoor liggende, lang 66,5 voeten en breed 22,5 voeten, alles bij of naast de vermelde steenplaats gelegen, alsmede het huys van de Dienaar der Justitie, blijft onder 't leen van 't Huys en de Heerlijkheid, zoals in de leenbrief van dato 30 Oktober 1764 gemeld. Merk op dat de Dienaar der Justitie in 1794 dus niet (of niet meer) in het Rechthuis woont. Vermoedelijk woonde hij anno 1794 in wat nu Raadhuisstraat 7 en 9 is.

1795 Door het "Comité Révolutionnaire" wordt uit naam van de burgerij een provisionele municipaliteit (lees: gemeenteraad van Capelle) aangesteld.

1795 - 1806 Bataafse Republiek.

1796 De municipaliteit, democratisch verkozen zijnde, besluit voortaan niet meer te vergaderen in het Rechthuis. Niettemin blijft deze gemeenteraad zich "Gerecht" noemen. Zie Inventaris Archief Gemeente Capelle, deel 1 blz.12. Deze verwarringwekkende naamgeving is er wellicht de oorzaak van dat historieschrijvers (o.a. H.A.Voet in "Groeten uit Capelle aan den IJssel", deel 1 nr.109) hebben gemeend dat het privé-huis in de Raadhuisstraat, waar notaris Dirk Kley enkele jaren de scepter heeft gezwaaid als burgemeester en secretaris en bode van de lage en hoge rechtbank), het Oude Rechthuis was. Quod non.

- 1797 Het Slot Capelle wordt afgebroken, het Regthuys niet.
- 1798 Volgens de Burgerlijke en Staatkundige Grondregels van 1798, artikel 25, is een groot aantal met name genoemde Heerlijke Rechten alsmede alle rechten en verplichtingen uit het Leenstelsel afkomstig, voor altijd vervallen verklaard. Artikel 40 luidt: "Niemand kan van het geringste deel van zijn eigendom, buiten zijne toestemming, beroofd worden dan alleen wanneer de openbaare noodzaaklijkheid, door de Vertegenwoordigende Magt erkend, zulks vordert, en alleenlijk op voorwaarde eener billijke schadevergoeding."
- 1801 Staatsregeling der Bataafse Republiek.
- 1801 De Hooge Heerlijkheid komt in handen van Mr. J.C. Jantzon van Erffrenten van Capelle.
- 1801 Uit documenten blijkt dat het Regthuys met koetshuis en grond nog valt onder het leen van Polanen, en dat J.C.Jantzon van Erffrenten van Capelle de eeuwigdurende erfpachter (lees eigenaar) is.
- 1802 Door middel van proclamaties laat hij (J.v.E.v.C.) het volk weten dat het vergaderrecht, verbonden aan het Rechthuis niet is vervallen, maar dat aan deze rechten in de toekomst streng de hand zal worden gehouden.
- 1805 De Hooge Vierschaar wordt vervangen door de Criminele Rechtbank. (Over een andere rechtzaal wordt niet gerept). Zie I 3045.
- 1806 Dirk Kley wordt secretaris en bode van de Criminele Rechtbank. Hij was toen ook burgemeester en al secretaris van de Civiele Rechtbank (vroeger Schout en Schepenen).
- 1809 Wetboek Napoleon, afschaffing van het Romeinse Recht.
- 1814 Souverein Besluit i/z Heerlijke Rechten.
- 1811 Inlijving bij Frankrijk: de (civiele schepenrechtbank alsmede de criminele rechtbank (hoge vierschaar) van Schieland worden opgeheven. Zonder twijfel zal men voor alle rechtzittingen, zowel de lage als de hoge jurisdictie, nog steeds gebruik maken van het Oude

Regthuys. .... Totdat ....

- 1816 Gijsbartha Lans, steenbakker, wonende Oude Plaats nr.52 buitendijks, koopt het Regthuys, staande en gelegen Oude Plaats nr.53 binnendijks, uit handen van Mr. J.C.Jantzon van Erffrenten van Capelle, tezamen met alle heerlijke rechten aan dit huis (Regthuys) verbonden, in het bijzonder het recht op openbare vergadering. Dit vergaderrecht (denk aan: recht op de tapkast) wordt voor de komende tien jaar verhuurd aan Cornelia van der Wiel, casteleinesse van de Nieuwe Herberg aan het pontveer. Het oude rechthuis wordt bestemd tot woonhuis voor Gijsbartha en haar gezin. Haar dochtertje, geboren in 1808, is dan al overleden. Haar zoon Willem Otto Arie is dan 4 jaar oud.
- Ongetwijfeld zal het pand tevens gebruikt worden als hoofdkantoor van de Steenplaats, waar sedert vele jaren de steenbakkerij gemeenschappelijk werd gedreven door de families Lans en Hoogendijk. Beide families hadden al in het midden van de 18e eeuw leengoederen uit het leen van Polanen in eeuwigdurende erfpacht. (048LANGY.794)
- 1816 Capelle Hoog en Capelle Laag worden één gemeente.
- 1816 - 1822 Gijsbartha Lans, eigenaresse van de bouwmanwoningen 's-Gravenweg 154 en 155 verkoopt 's-Gravenweg 154 aan Jantzon van Erffrenten van Capelle.
- 1831 Op 31.10.1831 verkoopt Gijsbartha een groot deel van haar bezit aan haar enige zoon Willem Otto Arie, o.a. haar 50% aandeel in de eigendom van alle onroerende fabriekseigendommen op de Steenplaats, voorts voor het geheel de nrs.50 huis en schuur, 51 stalling, 52 huis, 53 huis en erf (lees: het oude rechthuis). (De nummers 54, 55 en 56 zijn eigendom van Hoogendijk).
- Ongetwijfeld zal het Oude Rechthuis steeds gediend hebben als hoofdkantoor van de Steenplaats, gemeenschappelijk bezit van Lans en Hoogendijk.
- 1833 Scheiding en deling van de steenbakkerij met de daartoe behorende onroerende goederen tussen enerzijds Otto Hoogendijk voor zichzelf alsmede in zijn hoedanigheid van weduwnaar, erfgenaam en legataris van de kort geleden overleden Pietertje van 't Hoff (die eerder gehuwd is geweest met Arie Stolk, later met Arie Hoogendijk) en anderzijds

Willem Otto Arie Lans, steenbakker, waarbij aan comparant Lans wordt toegescheiden: "eene steenplaats met deszelfs dijk, aarden dammen, twee ovens en vier lootsen",
....arbeidershuizen...woningen..., welke steenbakkerij wordt genoemd Oude Plaats..belend ten westen aan comparant Lans met de huizen en erven nrs. 52 en 53 (lees Rechthuis)...en comparant Hoogendijk met de huizen 54, 55 en 56...enz...

1835 Mr. J.C.Jantzoon van Erffrenten, heer van Capelle, Hoogeveen en Briels Nieuwland, wordt in de adelstand verheven en krijgt de titel jonkheer.

1841 In het "Aardrijkskundig Woordenboek 1841" van Van der Aa kan men lezen: "Tot Dorpshuis of Ambachtshuis diende weleer een gebouw, staande in de nabijheid van het Slot, waaraan wel het regt daartoe is verbleven, maar hetwelk, tegen eene jaarlijksche uitkeering, zulks sedert onderscheidene jaren heeft (lees: is) overgedragen aan het huis, genaamd de Nieuwe Herberg aan het IJsselse pontenveer, op weg van Rotterdam naar Gorinchem".

Er is geen twijfel mogelijk dat Van der Aa met "Dorpshuis of Ambachtshuis" het Oude Rechthuis bedoelt.

Stellig zal het oude rechthuis vaker gebruikt zijn als ambachtshuis (voor schout en schepenen) dan als rechthuis voor de baljuw en zijn mannen. Bovendien is het Rechthuis (van de Hooge Heerlijkheid) steeds ook gebruikt als ambachtshuis voor Capelle-Laag.

Verder lezende op blz.24 schrijft Van der Aa: "In het jaar 1797 zijn de tot dit slot behorende gebouwen gesloopt met uitzondering van de tuinmanswoning, het raadhuis en het gevangenhuis." Ook hier geen twijfel mogelijk dat Van der Aa met raadhuis het oude rechthuis bedoelt.

1842 Het vergaderrecht wordt afgekocht tegen een uitkering van twintig gulden per jaar t.g.v. W.O.A.Lans. Deze jaarlijkse uitkering kan worden afgekocht tegen twintig maal het jaarbedrag. (De heerlijke rechten op openbare vergadering bedroegen oorspronkelijk zeventig gulden per jaar). Uit deze acte, te vinden in het Archief van de gemeente Capelle aan den IJssel onder inventarisnummer 1467, blijkt duidelijk dat W.O.A.Lans eigenaar is van het "zoogenaamde oude Regthuys", bevorens behoord hebbende aan den Heer van het Slot van Capelle, staande in de Oude Plaats onder dezelve Gemeente Nr. 72/53....". Kennelijk is 72 het nieuwe nummer van de gemeente voor

Oude Plaats 53, of .. hier moet staan 52/53 (beide eigendom van W.O.A.).

De acte wordt namens de gemeenteraad van Capelle getekend door D.Kley, schout, en O.Hoogendijk en P.Zeeuw in hun kwaliteit van Ambachtsbewaarders.

1844 Blijkens het Kadaster wordt in dit jaar wegens herbouw de kadastrale omschrijving B2298 "tuin" groot 13 are 60 ca, gewijzigd in: 2313 "tuin" groot 8 are 25 ca en 2314 huis, schuur en erf groot 5 are 45 ca. Blijkens een bijgevoegde tekening moet "2314 huis" het oude rechthuis zijn.

1848 De stad Gouda, die de ambachtsheer is van de Heerlijkheid Capelle-Laag, verkoopt deze heerlijkheid aan de heer van Capelle-Hoog. De beide heerlijkheden zijn nu in één hand. (van Jhr.Mr.J.C.J.v.E.v.C.)

1862 De Gemeente Capelle aan den IJssel koopt een raadhuis, zodat men voortaan niet meer vergadert in de Nieuwe Herberg aan het pontveer.

1909 De Gemeente Capelle aan den IJssel koopt op een openbare veiling van de N.V.Spiegelnis, vertegenwoordigd door Gijsbert Willem Lans, student te Delft, hiertoe gemachtigd door Willem Otto Arie Lans, leerlooier wonende te Delft als directeur en de heer Gijsbert Willem Lans, boekdrukker wonende te Rotterdam als mededirecteur, de volgende onroerende goederen: .....

"Een heerenhuis met koetshuis, gelegen binnendijks kadaster sectie B nummers 901 en 2314 geheel en 2342 gedeeltelijk. Samen groot 11A en 33 cA.."

Geen twijfel mogelijk, dit is het oude Rechthuis.

1921 Het Raadhuis, (lees: het oude rechthuis) wordt door de Gemeente verbouwd.

1966 Het Raadhuis (lees: het oude rechthuis) zal voortaan gebruikt worden als politiebureau.

1983 De Gemeente Capelle aan den IJssel verkoopt aan de heer T. van de Griend "het voormalige politiebureau met erf", (lees: het oude rechthuis) Dorpsstraat 3, Capelle aan den IJssel, kadastraal bekend Capelle aan den IJssel, sectie B nummer 8869, groot 8A, 66 cA.

Met dank aan het deskundig speurwerk van het Kadaster te Rotterdam, volgt hieronder de z.g. filiatie van Dorpsstraat 3 te Capelle aan den IJssel.

8869
6947 e.a.
4383 4384
2342 2314 901
2298
902 903 904

Met veel dank aan de heer C.C.J.Lans te 's-Gravenhage, eerste auteur en pionier van het familiearchief Lans.

Met veel dank aan Dr. Mineke Bosch voor haar vele en deskundige vingerwijzingen.

En niet te vergeten met dank aan inwoners van Capelle aan den IJssel voor het ter inzage geven van documenten.

Dorpsstraat 3

HET J.A.BEIJERINGKEMAAL ALS OUDHEIDKAMER

De laatste berichten over de gang van zaken betreffende het Beijerinkgemaal zijn gunstig. Bij het bestuur van de Stichting Beijerinkgemaal is namelijk het bericht binnengekomen dat het gemaal op de monumentenlijst van de provincie Zuid-Holland is geplaatst. Dit houdt o.m. in dat nu diverse subsidie-aanvragen voor herstel van het gebouw zullen worden gehonoreerd.

Uit gesprekken met bestuursleden van de stichting is ons verder gebleken dat de provincie ernaar streeft om het gemaal zoveel mogelijk in de oude staat te herstellen. Zodra over de toe te kennen subsidies meer bekend is, zal aan de reeds aangetrokken aannemer opdracht worden gegeven de verbouwing uit te voeren. De verwachting is dat een en ander in de loop van 1996 gerealiseerd zal kunnen worden.

DEPOT EN WERKPLAATS

Sinds enkele maanden is een aantal actieve bestuursleden bezig met de verbouwing van een gedeelte van de hooizolder van de boerderij 's-Gravenweg 325. Als één en ander gerealiseerd is, zullen wij de beschikking hebben over een ruimte van $\pm 60\text{m}^2$ om onze historische materialen te kunnen opslaan en registreren. Bovendien hebben we dan de mogelijkheid om de diverse voorwerpen, die op de zolder zijn opgeslagen, indien nodig te reinigen en/of te herstellen. Wij hebben reeds contact opgenomen met een electrotechnisch installateur om na te gaan op welke wijze de ruimte het beste verlicht en verwarmd kan worden.

Voor het afwerken van de verbouwde ruimte zouden we nog enige assistentie kunnen gebruiken. Ook voor het in de toekomst schoonhouden en herstellen van de historische voorwerpen is hulp van de leden van harte welkom. Zou U hiertoe bereid zijn, dan verzoeken wij U contact op te nemen met onze depôthouder, de heer T.Verkaik, tel.4519552.

VERKLARING KASCONTROLECOMMISSIE

Capelle aan den IJssel, 17 november 1995

Ondergetekenden, leden van de kascontrôlecommissie van de Historische Vereniging Capelle aan den IJssel, hebben heden de financiële administratie onderzocht en in orde bevonden.

Wij stellen dan ook de ledenvergadering voor de penningmeester te déchargeren met betrekking tot het door hem gevoerde beheer over het boekjaar 1994.

w.g.
mr. J.W.Bosch

A.Swets-van Zoest

BRONVERMELDING

De heer J.W.Verkaik te Capelle aan den IJssel maakte ons erop attent dat bij het artikel van de heer C.Hoek "Capelle in de Middeleeuwen", geplaatst in onze vorige Nieuwsbrief, de bronvermelding ontbrak. Dit artikel was overgenomen uit het Rotterdams Jaarboekje 1964. Wij bieden hierbij onze verontschuldigen aan voor het gemaakte verzuim.

In de correspondentie, die naar aanleiding van dit voorval plaatsvond, deelde de heer Verkaik ons mede dat hij op 15 december aan de Rijksuniversiteit van Utrecht hoopte te promoveren op het proefschrift "De moord op Floris V". Wij bieden hem hiermede langs deze weg onze gelukwensen aan.

De heer Verkaik bood ons tevens aan in het komende jaar voor onze leden een lezing te houden over het onderwerp "Capelle aan den IJssel in de tijd van Floris V". Van dit aanbod zullen wij gaarne gebruik maken. Te zijner tijd zult U hierover nader bericht van ons ontvangen.

FOTO'S OUD-CAPELLE

Van Mevr. J.J. van Witteloostuijn ontvingen wij voor ons archief een aantal zeer interessante foto's van Capelle zoals het vroeger was. Van de meeste foto's was, door het herkennen van b.v. een gebouw of een brug, de plaats te bepalen.

Er is echter één foto in de serie, waarbij dit - ook door Mevr. Van Witteloostuijn - niet mogelijk bleek. Het leek ons daarom interessant om deze foto in de Nieuwsbrief af te drukken en U te verzoeken, indien U de plaats waarop de foto is genomen herkent, dit aan ons te melden.

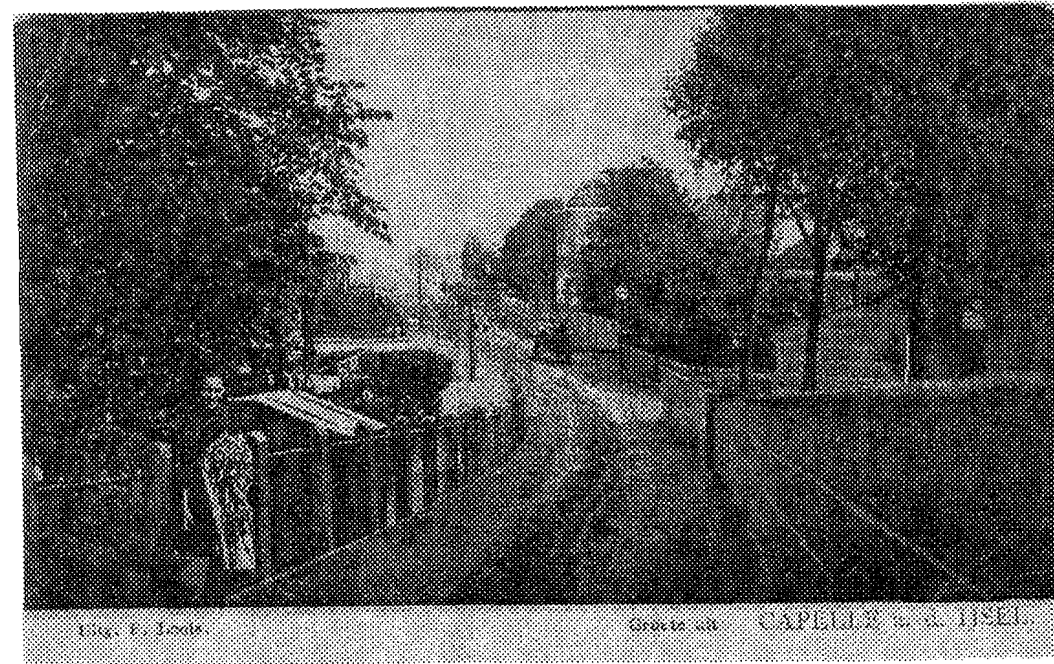

Fig. 1. Leek.

Gravetoelt CAPELLE AAN DEN IJSEL.

In onze vorige nieuwsbrief was een verslag opgenomen van een lezing van de heer P. Breedijk over de polders van Capelle aan den IJssel, gehouden op de ledenvergadering van 11 mei 1995.

Naar aanleiding hiervan ontvingen wij een aantal opmerkingen van de heer J. de Gier. Na overleg met de heer Breedijk volgt hierbij een gewijzigde weergave van de lezing.

DE POLDERS VAN CAPELLE AAN DEN IJSSEL VAN 1773 TOT 1973.

De heer Breedijk (afkomstig uit de Krimpenerwaard) kreeg na de oorlog belangstelling voor de polders van Capelle aan den IJssel. Hij schreef hierover een boek met de titel "De polders van Capelle aan den IJssel van 1773 tot 1973."

De Gecombineerde Polders werden in 1973 opgeheven. Het jaartal 1773 is fictief.

In 1773 bevond ons land zich aan de vooravond van de Vierde Engelse Oorlog, die in 1780 uitbrak. Als gevolg hiervan konden de schepen van de VOC (de Verenigde Oost-Indische Compagnie) niet uitvaren, waardoor de welvaart een zware klap werd toegebracht. De varengasten moesten gedwongen aan wal blijven en hadden dientengevolge geen inkomsten meer. Evenals in Frankrijk, waar de bittere armoede onder de bevolking in 1789 zou leiden tot het uitbreken van de revolutie, wonnen de kreten vrijheid, gelijkheid en broederschap ook hier aan populariteit.

In 1783 werden, naast de bestaande schutterijen, de vrijkorpsen van de patriotten opgericht en in 1786 werd het bewind in vele plaatsen door de patriotten overgenomen. Prins Willem V herstelde de vroedschap in Hattem en Elburg, maar de functie van kapitein-generaal werd hem door de Staten van Holland ontnomen.

De patriotten slaagden erin het bestuur van Amsterdam over te nemen en in 1787 werd prinses Wilhelmina, de echtgenote van prins Willem V en zuster van de koning van Pruisen, bij Goejanverwellesluis door de patriotten gevangen genomen. Als reactie hierop zond de koning van Pruisen troepen naar ons land, die op het Loo werden gelegerd. Drie weken later veroverde het Pruisische leger Amsterdam en vluchtten de patriotten naar het buitenland.

In 1793 verklaarde Frankrijk de oorlog aan Nederland en Engeland en in

1794 werden Den Bosch en Geertruidenberg door het Franse leger veroverd. Het trok de bevroren rivieren over en koos garnizoenen in o.a. Heusden en Schoonhoven. Prins Willem V vluchtte naar Engeland.

Het boek van de heer Breedijk begint bij de Napoleontische tijd, die ook goede kanten had. Het was de tijd waarin gestreefd werd naar meer democratie.

De heer Breedijk toont tijdens zijn lezing een plaat van het Slot van Capelle op de IJssel met ridder Hendrick van Halewijn, ambachtsheer van Capelle op de IJssel.

De ambachtsheer stelde de schout en de schepenen aan, die gemeentelijke aangelegenheden als chirurgie, openbare orde, lagere rechtspraak, kerkelijke aangelegenheden en belastingen regelden. Als men zijn belasting niet betaalde, werd men uitgesloten van stemrecht.

In 1848 verloren de ambachtsheren hun gezag.

Bij het Slot van Capelle behoorden 2 boerderijen. De Slothoeve was eigendom van jonkvrouwe W.B.M van Santheuvel en verpacht aan Marius Schinkel. Deze hoeve brandde in 1953 af. De andere boerderij stond bij het slot en was eigendom van de familie Hoogendijk. Een lid van deze familie was de eerste burgemeester van Capelle.

De polders van Capelle aan den IJssel besloegen een oppervlakte van 1200 hectaren. Ze bestonden uit de Hooghe Dorpschpolder, de Middelmolenspolder en de Ketensepolder. De Klaas Klinkerkade vormt de grens tussen Capelle aan den IJssel en Nieuwerkerk aan den IJssel. Aan de noordzijde lag de Achterweg.

Elke polder had een molenmeester, die tevens schepen was, slikmeesters die ervoor zorgden dat de tochten op voldoende diepte bleven, en kroosheren die toezicht hielden op schoon water. Verder was er een dijkleger, dat bestond uit mannen die bedreven waren in het hanteren van schoppen en spaden. Ze waren in 3 groepen ingedeeld. In het boek van de heer Breedijk is een lijst uit 1829 opgenomen met namen van dijkplichtigen tot aan de boerderij "In de Rustwat" in Kralingen.

De schout beheerde alle polders. Het Hoogheemraadschap van Schieland weerde het water van buiten.

In 1832 kwam men in grote financiële problemen, toen een molen in de Middelmolenspolder afbrandde. De nieuwe molen kostte f.12.000,00 en het omhoog brengen van een andere molen, waardoor men een getrapte

bemaling kreeg, f.5000,00. Er kwam één bestuur van de polders met de naam Gecombineerde Polders en het Slot van Capelle op de IJssel. Voorzitter werd de schout.

Bij straffe zuid-westenwind kon door opstuwing het water in de boezem aan de kant van de Nieuwerkerkse Blaardorppolder 10 cm hoger komen te staan dan aan de kant van de Capelse Hooghe Dorpspolder. Bleef de Capelse molenaar doormalen omdat het peil nog niet "aan" was, dan stroomde het boezemwater weer terug in de Nieuwerkerkse Blaardorppolder. Dit gaf veel irritatie en men besloot de boezem in tweeën te delen.

In 1838 spoelde de Klaas Klinkerkade voor een deel weg. Ook de Achterweg werd slechter en werd van november tot april afgesloten voor het verkeer.

Er was een z.g. hoefslagplicht om waterkerende dijken te onderhouden. De zwaarte van het dijklichaam was bepalend voor de hoogte van de hoefslagplicht. Penninggeld waren de lasten, verschuldigd aan de ambachtsheer. De molenaar moest b.v. f.1,00 betalen voor het recht van de wind.

De schout kreeg f.150,00 per jaar. Was hij tevens secretaris, dan ontving hij f.175,00. Het jaarsalaris van een molenaar bedroeg ongeveer f.100,00 per jaar.

In 1848 kwam er een einde aan de jaren van voorspoed. De omslagpolderlasten werden van jaar tot jaar verlaagd. De inkomsten van de polders bedroegen nog slechts f.1.300,00 per jaar.

In 1853 werd een overeenkomst met de Nederlandse Spoorwegen ondertekend voor de aanleg van de spoorlijn Rotterdam-Gouda. Landerijen werden hierdoor versnipperd; het was geen goede zaak voor de boeren.

In 1870 werd de Alexanderpolder drooggemalen volgens een droogleggingsplan van J.A.Beijerinck. Hierdoor werden 400 hectaren van de Gecombineerde Polders opgeslokt.

Vanaf 1773 zijn er in totaal 12 schouten geweest, te weten vijfmaal Van Cappellen, driemaal Kley, tweemaal Lans, éénmaal A.P. van de Hoop en éénmaal P.Breedijk.

De voorzitter bedankt de heer Breedijk voor zijn lezing en overhandigt hem een boekenbon.